

Glābšanas risks – pārlietu pieķerties

Ja nelaimē nonācis cilvēks, saucam Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu, taču kur meklēt palīdzību, ja tā vajadzīga savvaļas dzīvniekam vai putnam?

Pienākums gādāt par bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušiem savvaļas dzīvniekiem deleģēts pašvaldībām. Tās savukārt šo uzdevumu risina, slēdzot līgumus ar dzīvnieku patversmēm vai piesaistot veterinārārstus. Valsts mērogā darbojas arī dažas specializētas nevalstiskās organizācijas, kas palīdz konkrētām dzīvnieku sugām, piemēram, biedrība “Drauga spārns” specializējusies savvaļas putnu glābšanā, bet palīdzības centrs “Ežu hospitālis” rūpējas par ēzīm un citiem maziem zālēdājiem un graužējiem. Iespēju un resursu robežās dzīvniekus uzņem arī Rīgas Nacionālais zooloģiskais dārzs, pagaidu mājas dod dzīvnieku patversmes.

Dzīvnieku aizsardzības biedrība “Nika” organizē palīdzību dzīvniekiem Saldus un Kuldīgas novadā. Biedrības vadītāja Inese Laukšteine stāsta: lai gan pamata nodarbošanās ir suņu un kaķu patversmes uzturēšana, bieži saņem izsaukumus arī par savvaļas dzīvniekiem. Ja tie atrodas pilsētas teritorijā, sazinās ar pašvaldības policiju, ja ārpus apdzīvotas vietas, – ar Valsts meža dienestu, jo ikviens savvaļas dzīvnieks pieder valstij. Pirms dzīvnieku aiztiek, jāsaņem dienesta apstiprinājums.

Ikvienu gadījumu izvērtē. Ja radība smagi cietusi un nav cerību, ka izdzīvos, to humāni eitanizē, piemēram, stārķi, kurš sadursmē ar automobili laužis gandrīz visus kaulus, bet vēl tomēr elpo. Ja dzīvniekam vai putnam ir potenciāls izdzīvot, to ārstē un atlaiž dabā. Ja brūces nelielas

un ievainojums virspusējs, nereti palīdzību sniedz arī “Nikas” patversmē. “Esam saārstējuši vārnas, piekūnu. Taču, ja laužti kauli – kājas vai spārni –, putnu vedam uz “Drauga spārnu” Pūrē,” stāsta I. Laukšteine.

“Nika” rūpējas arī par pilsētā iekļaušiem savvaļas dzīvniekiem. Piemēram, katru gadu Saldus dārzus iecienījis stirnāzis, kuru patversmes darbinieki nokristījuši par Silvestru. Katru gadu pa kādam *silvestram* jāizved no pilsētas uz mežu. “Lai cik stirnas jaunulis liktos mīlīgs un jauks, jāsaprot, ka tas tomēr ir savvaļas dzīvnieks. Vīriešu kārtas īpatņi, sasniegto dzimumbriedumu, var kļūt agresīvi. Tos arī nekādā gadījumā nedrīkst turēt slēgtā telpā – šķūnī – vai nožogojumā. Valstij piederošus savvaļas dzīvniekus turēt ieslēgtus ir pretlikumīgi,” atgādina “Nikas” vadītāja.

Savvaļas putnu palīdzības biedrības “Drauga spārns” vadītāja Elīna Ezeriņa informē, ka dienā Tukuma novada Pūres pagasta “Mačās” nonāk vidēji 20 putni. Vasarā pacientu skaits ir lielāks, savukārt ziemā to ir mazāk. Tad tur pārsvarā nonāk ievainoti putni vai tādi, kuri dažādu iemeslu dēļ nav spējuši aizlidot pārzīmot uz siltākām vietām. “Vasarā pie mums īpaši daudz stārķu un svīru – gan mazuļi, gan pieaugušie, kā arī kaijas. Mazuļi visbiežāk ir izkrituši no ligzdām vai nav spējuši laikus izvairīties no briesmām. Savukārt pieaugušie putni nereti pie mums nonāk ar traumām, kas gūtas sadursmēs ar transportlīdzekļiem vai citos negadījumos,” stāsta E. Ezeriņa.

“Drauga spārnā” nonāk putni no visas Latvijas, ļoti bieži no Rīgas. Cilvēki tos atved paši, pat no Daugavpils, bet vasarā

PIEREDZE

Žoriks tomēr neizdzīvoja

Lutriņniece Gunta Romule pirms mēneša uz biedrību “Drauga spārns” nogādāja stārķi: “Gadu gadiem ligzdā tieši pretī manas mājas logiem dzīvo stārķi. Kad pēc vairāku dienu prombūtnes atgriezos mājās, ievēroju, ka ligzdā viena trūkst – palikusi mamma ar mazuļiem. Kaimiņiene teica, ka kāds pie diķa mani ievainotu putnu. Tas izrādījās mūsu Žoriks. Viņam bija grūtības lidot, un viena kāja nekustīgi karājās.

Sazvanīju “Drauga spārnu”, tur ieteica putnu nokert un aizvest pie viņiem. Vakarpusē ar lielu palagu to sagūstījām, no rīta aizvedām uz Pūri. Speciālisti darīja, ko spēja, nemitīgi mūs informēja par Žorika veselības stāvokli. Diemžēl putns bija par daudz novārdzis. Neraugoties uz veterinārārstu pūlēm, stārķis nomira.

Man šķiet, ka jācinās par katru dzīvību – ne vien cilvēku, bet arī putnu un dzīvnieku. Nespēju atļaut palikt bezpalīdzībā nomirt. Skumji, ka ligzdā mamma palika viena ar diviem mazuļiem. Lai gan citi stārķēni jau izlidojuši, Žorika atvases diemžēl vēl nelido. Mammīti pēc nelaimes līdzcilvēki baroja, taču pilnvērtīgi apgādāt abus bērnus putnam acīmredzot bija par grūtu. Ļoti ceru, ka visi tomēr būs gatavi lidot uz siltajām zemēm.”

Pupans palika ģimenē

Arī Laura Otto par savvaļas dzīvniekiem rūpējas regulāri. Un dažkārt tas sagādā neērtības – nākas mainīt dienas plānus, jo situācija nevar gaidīt, turklāt tas prasa arī līdzekļus. Tomēr sirdsapziņa neļaujot paiet garām. “Pirms trim gadiem izglābu balodi no saknābāšanas, nosaucu par Pupanu, lai gan tā ir meitene. Tagad viņa dzīvo pie mums. Brauc līdzī uz laukiem automašīnā kopā ar suņiem, zina savu vārdu un, kad saucam: “Pupan, Pupan!”, pati ielido mašīnā, lai brauktu mājās. Manuprāt, baloži ir gudrāki, nekā cilvēki domā. To saprot tikai tad, kad ar viņiem bijusi saskarsme. Tad pilnībā mainās skatījums uz dabu,” stāsta Laura.

Pagājušajā pavasarī viņa uz ceļa atradu mazu vārnēnu. Sākumā domājusi, ka mātē ir tuvumā, tāpēc nav to aiztikuši. Taču putniņam bija deformēts galvaskauss, viena acs neredzīga, viens tas neizdzīvotu. Arī vārnēns tagad mīt pie Lauras. “Ja vien iespējams, dzīvniekus pēc izveseļošanās izlaižam atpakaļ dabā. Piemēram, reiz savācām uz šosejas sabrauktu ezi, nogādājām veterinārajā klīnikā un apmaksājām ārstēšanu. Ezis izdzīvoja, tagad viņš dzīvo mūsu lauku sētā,” viņa atklāj. Laura vispirms zvina veterinārārstiem, lai sagatavo nepieciešamās zāles, un tad ved putnu uz klīniku, protams, pati visu apmaksā. Arī citās situācijās nevarot palikt vienaldzīga. “Pagājušomēnes uz ceļa sastapu trīs mazus teliņus. Kamēr atbrauca policija, atradām īpašnieku un pārliecinājos, ka dzīvnieki nogādāti drošībā, nācās darbā ierasties daudz vēlāk. Nezinu, kāpēc šādas situācijas notiek, bet katru gadu to ir ļoti daudz,” teic L. Otto.

palīdz brīvprātīgie, kuriem iespējams nodot cietušos aprūpei.

“Cināties par katru atvesto putniņu. Mums ir procedūru darbinieki, kuri galvenokārt rūpējas par putnu veselību un dara visu, lai ikviens nelaimē nonākušais pēc atveseļošanās varētu atgriezties brīvībā. Protams, ir arī putni, kuri smagu vai neatgriezenisku traumu dēļ savvaļā vairs nevar atgriezties un paliek pie mums uz visu dzīvi. Par viņiem ikdienā rūpējas barotājas, nodrošinot katram putnam piemērotu barību. Taču putnu labklājību nav iespējams nodrošināt tikai ar ārstēšanu un barošanu. Ļoti svarīga ir tīrība, tāpēc tīrītāji ik dienu rūpējas, lai putnu uzturēšanās vietas būtu sakoptas un higiēniskas. Tas viss ir komandas darbs, kurā katram cilvēkam ir nozīmīga loma,” norāda biedrības vadītāja.

Viņa brīdina, ka nereti, atrodot mazu un bezpalīdzīgu putniņu, cilvēks tam pieķeras un vēlas paturēt pie sevis ilgāk. Tomēr savvaļas putnam tas ne vienmēr nāk par labu. “Putnam, kurš dzimis brīvī-

bā, jāiemācās patstāvīgi izdzīvot – atrast barību, izvairīties no briesmām un aizstāvēties. Ja tas pierod pie cilvēka un kļūst atkarīgs, šīs dabiskās iemaņas var vājināties. Vēlāk, palaižot putnu brīvībā, tam var būt daudz grūtāk izdzīvot savvaļā. Tāpēc, atrodot nelaimē nonākušu savvaļas putnu, svarīgākais ir palīdzēt tam tā, lai saglabātu iespēju kādu dienu atgriezties tur, kur tam ir īstā vieta – brīvībā,” pārliecināta E. Ezeriņa.

“Putna palaišana ir īpašs brīdis ne tikai mums, bet arī cilvēkiem, kuri piedalās šajā procesā. Redzēt, kā radība, par kuru viņi tik ilgi ir rūpējušies, izpleš spārnus un atkal dodas savā ceļā, ir patiesi neaizmirstams piedzīvojums. Tāpēc vēlamies šajos skaistajos mirkļos dalīties arī ar jums, dodot iespēju būt klāt un savām acīm redzēt mūsu darba skaistāko rezultātu – atgriešanos brīvībā. Par katru reizi mēs *Facebook* ieliekam aktuālo informāciju, un cilvēki var pieteikties un piedalīties šajā momentā,” stāsta “Drauga spārns” vadītāja.

UZZIŅAI

Biežākie traumu cēloņi putniem:

■ **Māju logi.** Statistika liecina, ka pie vienas ēkas logiem gadā bojā iet 6–9 putni, kuri citādi būtu pilnīgi veseli. Putni stiklā redz debesis, koku un apkārtējās vides atspulgu, tāpēc to neuztver kā šķērslī un pilnā ātrumā var tajā ielidot. Šādos negadījumus iespējams mazināt, padarot stiklu putniem pamanāmāku, piemēram, izmantojot krāsainus, uzlīmes, speciālus marķējumus, auklas vai citus risinājumus.

■ **Kaķi.** Brīvi ārā dzīvojošs kaķis gadā nometī vairāk nekā 30 putnu. Īpaši svarīgi kaķus nelaist ārā putnu ligzdošanas un mazuļu laikā. Turot kaķi telpās vai ierobežojot tā brīvu pārvietošanos ārā, iespējams pasargāt gan jaunos putnēnus, kuri vēl tikai mācās lidot, gan to vecākus, kuri šajā laikā rūpējas par mazuļiem.

■ **Maize.** Gulbji un citi ūdensputni, regulāri saņemot barību no cilvēkiem, var pierast pie viegli pieejama barības avota un kļūt no tā atkarīgi. Šis apstāklis var ietekmēt dabisko uzvedību un migrāciju. Turklāt baltmaize putniem ir uzturvielām nabadzīga un nav piemērota pilnvērtīgam uzturam.

Ļauj, lai daba pelna naudu

Apmeklētājiem un mācībām izveidoto stendu par “Rūkmuižas” meža daudzveidību rāda Agnese Priede

Mežkopis Agnis Graudulis un biotopu un sugu aizsardzības eksperte Agnese Priede Saldus novada Vadakstes pagastā ar savu piemēru māca mežu īpašniekiem un citiem interesentiem dabai tuvu mežsaimniecību.

Ko tā nozīmē? Agnis īsi raksturo: mazāk darba un izdevumu. “Kā lielākoties Latvijā apsaimnieko mežus? Nocērt kailcirtē, saņem naudu un pēc tam gadus 15 pūlas mežu atjaunot – stāda kokus, veic agrotehnisko kopšanu, lai zāle un krūmi nenomāktu jaunos kociņus, sargā no meža dzīvnieku postījumiem, izkopj... Dara paši (tā vietā, lai, piemēram, dotos makšķerēt) vai maksā pakalpojumu sniedzējiem. Pāiet vismaz ceturtdaļgadsimts, līdz kopšanas cirtē var izstrādāt pirmos pārdodamos kokus. Turklāt ne viss, kas kailcirtē nocirsts, tev pašam vajadzīgs vai to var izdevīgi pārdot. Es gribu zāģbaļķi, bet jāmaksā arī par to, ka cērt un izved malku,” mežkopis atstāsta paša pārdomas, jo pusi no aptuveni 30 gadu darbības viņš strādājis intensīvajā mežsaimniecībā. Vairāk nekā desmit gadu vadījis arī mežizstrādes uzņēmumu Zviedrijā, tur arī iepazinies dabai tuvu mežsaimniecību un pats sācis to praktizēt.

Mežs ganību vietā

“Dabai tuva saimniekošana nozīmē to, ka tu no meža paņem vajadzīgo, bet pārējam ļauj augt. Nepieciešama nauda kādam pirkumam? Paskaties, kuri koki izauguši stalti un kvalitatīvi, sasnieguši savu labāko vecumu, nocērt un pārdod augstākās kvalitātes materiālu. Būs ienākumi, bet mežs saglabās savu vērtību, tas joprojām tur būs,” A. Graudulis zīmē ideālo ainu, bet tad iesmejas – tik primitīvi daba, protams, nedod iespēju nopelnīt. Taču ir atšķirība – kopt bagātīgu īpašumu vai tādu, kurā ienākumus gūs nākamā vai aiznākamā paaudze.

Lai labāk izskaidrotu dabai tuvas mežsaimniecības principus, vides speciālists aicina pastaigā. Agņa mantotā vecsaimniecībā izveidota meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas demonstrāciju saimniecība “Rūkmuiža”, kur mežsaimnieciskās metodes un to ietekme uz dabas daudz-

veidību tiek rādīta interesentiem sadarbībā ar Pasaules dabas fondu un Latvijas Lauksaimniecības konsultāciju un izglītības centru. Šogad Agnis un Agnese “Rūkmuižā” rīko pasākumus arī paši, saucot tos par “Vadakstes meža skolu”.

“Šajā vietā lielā daļā platības agrāk, iespējams, bijušas parkveida ganības – ar skraji augošiem kokiem un zāli, kurā ganījās lopī,” stāsta Agnese Priede. “Padomju laikā tās daļēji aizaugušas ar mežu. Ir augsts gruntsūdens līmenis, ļoti auglīga augsne, tāpēc vislabāk aug platlapju koki. Ja neiejauktos cilvēks, te, visticamāk, būtu ošu, vīksnu, ozolu mežs ar egļu piemistrojumu.” Par barības vielu pārpilnību liecina gara kupla zāle, augsts avenājs un lēdzerkstes pāri galvai. No vecsaimniecības vai varbūt vēl agrākiem laikiem “Rūkmuižas” mežā saglabājušies atsevišķi smuidri ozoli, ap tiem saimnieks novācis apaugumu un atbrīvojis vietu. Lai aug priekam un par godu senčiem, kas te kopuši zemi.

Jo vairāk putnu, jo labāk

Vispirms Agnis norāda uz augstiem baltalkšņiem pāri egļu paaugai. Tie būtu cērtami, taču ne visi uzreiz, lai eglēm netiktu strauji atņemta ēna un tās saulē neapdegtu. “Katrs cērtams koks jāizvērtē – kādu iespaidu tā izņemšana atstāj uz pārējiem,” mežkopis stāsta. “Te var redzēt dabīgu sugu nomainību – baltalksni ar laiku izzāgēs, bet egles turpinās augt.” Citviet stādītu egļu audi bija pārauguši bērzi – tie nocirsti, bet eglēm uzbruka mizgrauzis, tāpēc nācās nocirst. Taču ar apdomu, lai mežā neveidojas liels kļajums, kur ieskrieties vējam. Daļa nokaltušo egļu stumbru, zem kā sastādīti vai iesējusi dažādu sugu lapkoki, kļuvuši par dzeņu barotnēm.

“Ne velti dzeni sauc par meža sanitāru – tas ik dienu apēd lielu daudzumu kāpuru, kā arī, kaļot dobumus, veido mājvietas citiem kukaiņēdājiem putniem,” paskaidro Agnese. “Šis ir samērā jauns mežs, kurā ir maz kritalu un sausu koku, tāpēc cenšamies veicināt dzīvotņu dažādību – izlikti aptuveni 80 būriši, kuros ligzdot gan spārnaņiem, gan mazajam susurim, kam, izrādās, šāds biezs mežs ir

varen pa prātam. Pētnieks Valdis Pilāts “Rūkmuižas” susurus novērtējis par veselīgu, daudzskaitlīgu populāciju.”

Agnese piebilst, ka atšķirībā no intensīvi apsaimniekota meža šeit par dzīvo dabu priecājas un neraizējas, ka varētu iemītnāties kāds, piemēram, aizsargājams putns, kura dēļ nedrīkst izstrādāt mežu kailcirtē. Agnis atjaunojis kādreizējās vecsaimniecības grāvjus un iztīrījis lopu dzirdīšanas dīkus, kuri dažos gados pievilinājuši tritonu, ķirzakas, vardes, krupjus un citu radību. Katru gadu tiek novērots arvien vairāk sugu. “Mēs gribam saviem apmeklētājiem parādīt meža daudzveidības elementus un tipiskās sugas, kas obligāti nav tikai retas, aizsargājamas; daudzveidību rada parastie lakstaugi, krūmi, putni, kukaiņi un citi, kas raksturo konkrēto vidi un apstākļus,” Agnese saka.

Piedāvā garšīgāku

Stāstot par pameža nozīmi, Agnis rāda – biežāku krūmu segumu atstāj gar maļmalu un stīgu malām, lai aizrūt vēju. Taču arī zem koku lapotnēm stāda vai ļauj augt ievām, krūkliem, pilādžiem. Tie noder gan augsnes stabilizācijai, lai lielos kokus tik viegli nevarētu nogāzt vētra, gan arī meža dzīvnieku postījumu mazināšanai. Efektu Agnis demonstrē pie sīkas apgrauztas apsītes. “Mežsaimnieki apsi parasti necik augstu nevērtē un atbrīvojas no tās. Bet, re, pārnadžiem tā garšo labāk par liepu.” Nudien, aiz apses stādīta liepiņa nemaz nav cietusi! “Ja negribam, lai dzīvnieki apēd mums vērtīgos kokus, mežā jāatstāj daļa no saimnieciski šķietami nederīgajiem kokiem un krūmi, kuri briežiem un stirnām noder par barību,” mežkopis rezumē.

Parekam “Rūkmuižā” var pamanīt Latvijas mežiem netipiskas sugas – te labi izauguši skābarži un dižskābarži, saldie ķirši, grieķu un Mandžūrijas valrieksti. Šie mežā stādītie koki pārziemo sekmīgāk nekā uz lauka, turklāt aug straujāk nekā dārzā. Agnis izmērijis, ka vienā lai-

Jaunu egļu audzē acīmredzami labi jūtas arī valrieksts

Agnis Graudulis pārbauda mazā susura būrīti. Ja tas iemītnāties, būs izveidojis mīgu – zāles kamolu

kā stādīti saldie ķirši pēc četrām veģetācijas sezonām pamatīgi atšķīrušies, mežā izauguši trīsreiz lielāki nekā uz lauka. Viņš arī ar interesi skatās uz mežābeli – iespējams, ka ar laiku tā varētu būt gan pieprasīts kokmateriāls, gan veselīgas pārtikas sastāvdaļa.

“Svarīgi ieskatīties, izpētīt un noskaidrot, kuri koki attiecīgā vietā aug vislabāk, un ļauj tiem vaļā,” Agnis Graudulis piebilst. “Šeit, kā redzams, vislabāk jūtas lapu koki, kas ātri vien pāraug egles. Tādējādi es, īpašnieks, vienas ražas vietā ievācu divas – vispirms baltalksni vai bērzu, tad egli. Bet, ja par varītēm gribētu egļu mežu, man tas prasītu daudz pūļu un, iespējams, vilšanos. Nevajag strīdēties ar dabu, bet pielāgoties, izmantojot tās dotās priekšrocības.

Mans piemērs visiem neder, jo katrs mežs, pat katrs nogabals ir citāds, tāpēc es cenšos iemācīt pašu principu – izmantot dabas piedāvājumu, nevis censties to pārveidot. Un redzu, ka dabai tuva mežsaimniecība kļūst aizvien iecienītāka, mežu īpašnieki iepazīstas, sazinās, konsultējas savā starpā, brauc un mācās cits no cita.”

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.